

VOYAGA YETMAGANLARNING JINOYATLARI HAQIDAGI
ISHLARNI YURITISHDA ADVOKAT ISHTIROKINI TA'MINLASH
MASALALARI

Ermakova Marjona Shavkat qizi

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand Davlat Universiteti

“Advokatlik faoliyati” yo’nalishi magistratura talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada muallif tomonidan voyaga yetmaganlar jinoyati haqidagi ishlarni yuritishda advokat-himoyachining roli, protetssual maqomi, o’rni, ishtirokining protsessual-huquqiy mohiyati jinoyat protsessining tergovga qadar tekshiruv, surishtiruv va dastlabki tergov va sud bosqichida advokat ishtirokini ta’minlash masalalari xususida soʻz yuritilgan.

Kalit soʻzlar: voyaga yetmagan shaxs, gumon qilinuvchi, ayblanuvchi, himoyachi, advokat, himoyalaniş huquqi.

Аннотация: В данной статье автором рассматривается роль адвоката-защитника в ведении дел о преступлениях несовершеннолетних, его процессуальный статус, место, процессуально-правовая сущность участия на стадиях уголовного процесса, таких как проверка до следствия, дознание, предварительное следствие и судопроизводство, а также вопросы обеспечения участия адвоката на указанных стадиях.

Ключевые слова: несовершеннолетний, подозреваемый, обвиняемый, защитник, адвокат, право на защиту.

Annotation: This article examines the role of the defense attorney in handling cases related to juvenile crimes, including their procedural status, position, and the procedural-legal essence of their participation during various stages of the criminal process, such as pre-investigation checks, inquiry, preliminary investigation, and court proceedings, as well as issues related to ensuring attorney involvement in these stages.

Keywords: juvenile, suspect, accused, defender, lawyer, right to defense.

Kirish

O'zbekiston Respublikasida qonun ustuvorligini ta'minlash va har bir fuqaroning huquq va manfaatlarini himoya qilish jamiyatda adolatni qaror toptirishning muhim omillaridan hisoblanadi. Shu jumladan, voyaga yetmaganlar huquqlari alohida e'tiborni talab qiladi, chunki ular huquqiy jihatdan himoyasiz qatlam sifatida qayd etiladi. Jinoyat protsessining barcha bosqichlarida voyaga yetmaganlarning qonuniy huquqlarini himoya qilish, ayniqsa, advokat ishtirokini ta'minlash ularning qonuniy manfaatlarini buzilishining oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Jinoyat sodir qilguncha qadar 18 yoshga to'lmagan shaxslarning jinoyatlari haqidagi ishlarni yuritishda advokatning ishtiroki ularning huquq, erkinlik va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda alohida ahamiyat kasb eladi. Voyaga yetmagan ayblanuvchi (gumon qilinuvchi) u dastlabki tergov yuritish davrida voyaga yetgan yoki yetmaganligidan qat'iy nazar himoyachi bilan ta'minlanadi. Bunda uning jinoyat sodir etish vaqtida voyaga yetmagan bo'lganligi o'zi yetarli.¹

Voyaga yetmaganlar huquqlarini himoya qilishda jinoyat protsessining dastlabki bosqichlarida advokat ishtirokini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi (JPK) 48-moddasiga ko'ra, himoyachi voyaga yetmagan shaxsning huquqlarini himoya qilish, uning qonuniy manfaatlarini ta'minlash va unga nisbatan qonuniy qaror qabul qilinishida ishtirok etadi. Himoyachi mazkur jarayonning har bir bosqichida qatnashishi shart.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 51-moddasiga ko'ra, dastlabki tergov va sud jarayonida voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyat ishlari bo'yicha advokatning ishtiroki majburiy hisoblanadi. JPKning 52-moddasida esa, agar voyaga yetmagan shaxs himoyachidan voz kechsa ham, ushbu qoida o'z kuchini saqlab qolishi belgilangan. Protsessual qonun talablari buzilgan taqdirda, JPKning 419 va 487-moddalariga binoan, bu holat hukmning bekor qilinishiga asos bo'luvchi jiddiy protsessual xato sifatida baholanadi.

¹ O'zbekiston Respublikasida advokatlik faoliyati darslik / M.H. Rustambayev, U.A. Tuxtasheva; O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. Toshkent davlat yuridik instituti. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2012 384 bet.

Himoyachi ishtiroki talab etilgan holatlarda, uning ishtirokisiz olingan har qanday dalil yuridik jihatdan haqiqiy emas deb topiladi.

Jinoyat-protsessual kodeksining 550-moddasiga muvofiq, voyaga yetmagan shaxs gumon qilinuvchi yoki ayblanuvchi sifatida birinchi marotaba so'roq qilinishidan boshlab, surishtiruvchi yoki tergovchi himoyachining ishtirokini ta'minlashi kerak. Biroq, JPKning 48, 110, 111 va 550-moddalarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, advokatning ishtiroki voyaga yetmagan shaxs gumon qilinuvchi yoki ayblanuvchi sifatida so'roq qilinishidan oldinroq boshlanishi zarur. Masalan, JPKning 49-moddasiga binoan, voyaga yetmagan shaxs ushlanganidan boshlab, ya'ni uning harakat erkinligi cheklangan vaqtdan boshlab, advokat ishtirok etishi majburiy hisoblanadi. Shuningdek, JPKning 48 va 53-moddalariga ko'ra, voyaga yetmagan shaxs gumon qilinuvchi deb e'tirof etilganda, ushlanganligi yoki unga ayblov e'lon qilingan paytdan boshlab ham advokatning ishtiroki ta'minlanishi shart.

Asosiy qism

Advokat shuni e'tiborga olishi lozimki, Jinoyat-protsessual kodeksining 554-moddasiga muvofiq, voyaga yetmagan ayblanuvchini so'roq qilish jarayonida tergovchi yoki prokuror pedagog yoki psixologning ishtirokini o'z xohishiga ko'ra ta'minlashi mumkin. Biroq, agar ayblanuvchi 16 yoshga to'lmagan yoki rivojlanishdan ortda qolgan bo'lsa, advokatning ushbu jarayonga pedagog yoki psixologni jalb qilish to'g'risida iltimosnoma kiritishi maqsadga muvofiqdir. Bu mutaxassislar nafaqat voyaga yetmaganlarning ruhiy holatini yaxshiroq tushunishda, balki so'roq davomida ularni himoya qilish uchun muhim bo'lgan dalillar va faktlarni aniqlashda yordam beradi.

Bundan tashqari, voyaga yetmagan ayblanuvchiga nisbatan qamoqqa olish ehtiyot chorasi qo'llanilayotganda, advokat qonunning barcha talablariga, xususan, JPKning 558-moddasi talablariga qat'iy rioya qilinishini ta'minlashi zarur. Qamoqqa olish masalasini hal qilish jarayonida prokuror tomonidan ayblanuvchini so'roq qilishda advokatning ishtiroki majburiy hisoblanadi. Shuningdek, advokat bu jarayonga voyaga yetmagan shaxsning qonuniy vakili, pedagog yoki psixologni jalb

qilish uchun zarur choralarni ko'rish kerak. Bu nafaqat qonuniylikni ta'minlash, balki voyaga yetmagan shaxsning huquqlarini himoya qilishni ham kafolatlaydi.

Voyaga yetmagan gumon ostidagi shaxs va ayblanuvchi so'roq qilinayotganda unga himoyachi ham savollar berishga, so'roq tugagach so'roq bayonnomasi bilan tanishib, u haqda o'z mulohazalarini bildirishga haqli. Voyaga yetmagan gumon ostidagi shaxs va ayblanuvchi bir kun davomida olti soatdan ortiq so'roq qilinishi taqiqlangan. Unga dam olish va ovqatlanish uchun vaqt ajratilishi lozim. Umuman so'roq qilish joyi va shart-sharoitlari bilan ham himoyachi qiziqishi, g'ayriqonuniy va odob-axloqqa zid uslublar qo'llanilmasligini talab qilishi lozim.²

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. – Toshkent: “Adolat” nashriyoti, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi, 2021.
3. Xasanov, A. Sh., & Tadjixodjaeva, G. A. Jinoyat-protsessual huquq. – Toshkent: “Ilm Ziya”, 2022. – 450 b.
4. Qurbonov, M. I. Voyaga yetmaganlar ishtirokidagi jinoyat ishlari: Protsessual va huquqiy asoslar. – Samarqand: SDU nashriyoti, 2021. – 230 b.
5. To'xtashev, O. B. Advokat ishtirokini ta'minlashda protsessual me'yorlar. – Toshkent: Yuridik fanlar akademiyasi, 2020.
6. YUNISEF (UNICEF). Voyaga yetmaganlar bilan ishlashda xalqaro standartlar va milliy qonunchilik. – Toshkent: YUNISEF nashriyoti, 2019.
7. Normatov, B. N. Jinoyat-protsessual huquqda voyaga yetmaganlarning huquqiy maqomi. – Toshkent: “Huquq va taraqqiyot” jurnali, 2022, №1. – B. 55–63.

² O'zbekiston Respublikasi Advokatli faoliyati II jild. 2007 M.X.Rustamboyev. B.Salomov